

Bava Metzia (69b)

אמר רבא — **Rava said:** שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה — **A person is allowed to say to his fellow,** ואוזפיה לפלגא זוזי — **“Here you have four zuzim,** הילך ד' זוזי — **now go and lend money to so-and-so.”** לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה — **The Torah forbade ribbis only when [payment] comes from the borrower to the lender.**

Another case:

אמר רבא — **And Rava also said:** שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה — **A person is allowed to say to his fellow,** ויאמור זוזי — **“Take these four zuzim for yourself,** שקיל לך ארבעה זוזי — **and go tell so-and-so that he should lend me money.”** מאי טעמא — **[The intermediary] is merely taking payment for speaking** to the lender on behalf of the borrower.

The Gemara reports an actual case of such an arrangement:

הנה שקיל ... — **As in the case of Abba Mar the son of Rav Pappa,** פפא — **who used to take disks of wax from wax merchants ...** ואמר ליה לאבוי — **and he would then tell his father,** אוגנא דקירא מקיראי — **“Lend them money.”** אכיל בריה דמר — **The Rabbis who observed this said to Rav Pappa:** אמר — **Our master's son enjoys interest** on the loans that you, our master, advance! — **Our master's son enjoys interest** — **Any such interest, he may enjoy.** רביתא — **The Torah forbade ribbis only when [payment] comes from the borrower to the lender.** להו — **Here, [my son] is merely taking payment for speaking** to me on behalf of the borrowers, — **and that is permitted.**

רבית על ידי שליח

רש"י (תשובה הובא במרדכי ב"מ סי' שלח, וברמ"א קס, טז) - שרי ישראל למימר לחבירו ישראל לך ולוה לי מעות מפלוני ישראל ברבית וגם תביא לו הרבית דלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מיד הלוה ליד המלוה, וגם השליח לא עשה שום איסור דהאי רבית לאו דידיה הוא, ואי משום שלוחו של אדם כמותו הא קיימא לך דאין שליח לדבר עבירה להתחייב שולחו ואין לפרסם הדבר. נקודת הכסף (שם) - הוה ליה כאילו ליה המעות מן השליח והרבית ששלח למלוה לאו רבית הוא דהרי לא ליה מן מהלוה כלום ולא אמרינן דכיון דהוא ליה ממנו על ידי שליח הוה כאילו ליה ממנו בעצמו דאין שליח לדבר עבירה.

קצור שלחן ערוך (סה, כח) - מעותיו של ישראל מופקדים ביד עובד כוכבים והלוה אותם לישראל בריבית, אם היו באחריות העובד כוכבים שאם יאבד החוב יתחייב הוא לשלם במעותיו מותר, ואם אינו באחריות העובד כוכבים אסור. ולכן במקום שיש קבוצות מעות וכדומה שיש לישראל חלקים שמה וישראלים לויים משם ברבית, אף על פי שהממונים המה עובדי כוכבים מכל מקום נראה לי דאיסור גמור הוא ולכן אסור ליתן לשם מעות (כי שמא ילוה ישראל שאינו הגון) וכן אסור ללוות משם כי שמא נתן לשם ישראל שאינו הגון.

שליחות (כולם ישראל)

שואל ומשיב (קמא ג, לא) - לשיטת רש"י דע"י שליח מותר כאן הוא על כל פנים על ידי שליח.

לחם הפנים (שם) - ברמ"א שם כתב בשם המהרי"ק דאם השליח עושה שטר על שם המלוה הוי כאלו הלוה לו המלוה בעצמו ואסור משום דהשטר עביד ליה עיקר הלוואה וגם כאן עושין השטר על שם השותפין המלוים.

שואל ומשיב - לא שייך כאן שהשטר כתוב על שם המלוה דאין מבורר מי המלוה ומי הלוה מהמלוה היהודי.

מהר"ם שי"ק (יורה דעה קנח) - דווקא אם הלוה עושה השליח ואינו חותם שטר על שמו אבל בחותם על שמו או שליח שעושה המלוה להלוות לא שייך ההיתר ההוא ואם כן בשפאר קאסע מקרי שליח של המלוה דהשליח הוא שליח של המלוה בהדי שותפות של החברה ובכי האי גונא לא שייך היתר של רש"י.

מהרש"ם (א, כ) - הוא תמוה דכל בני החבורה הם שותפים בכל הלוואה כמו שכתב רש"י בגיטין (מז: גבי ישראל ונכרי שלקחו שדה בשותפות דאין לך כל חטה וחטה שאין חציה טבל וחציה חולין).

ברירה (רובם ישראל)

לחם הפנים (שם) - הוי רבית דאורייתא ובדאורייתא לא אמרינן ברירה.

שואל ומשיב (קמא ג, לא) - כאן בא האיסור על ידי תערובות ובכי האי גונא דעת התוספות בתמורה (ל). דכל שהאיסור לא היה קודם התערובות והיה היתר אחר כך כשבא האיסור בתערובות יש ברירה... ולדעתי כשיחזור וידפיס ידפיס שחזר בו מזה.

מהר"ם שי"ק (יורה דעה קנח) - בכל פרוטה ופרוטה יש חלק לכל השותפין. [וע"ע מהרש"ם שם].

ביטול ברוב (מיעוטם ישראל)

שערי צדק (קכד) - אף דאמרינן בסוף ביצה ממונא לא בטיל היינו בתורת ביטל אם רוצים להתיר התערובות לגמרי אבל מכל מקום גם בממון יש לומר כל דפריש מרובא פריש.

שבילי דוד (הובא בברית יהודה ל, סקמ"ג) - על פי דברי הנתיבות דאף על גב דממון אינו בטל ברוב האיסור שבו בטל.

מנחת פתים (קס, טז) - לא דמי לתחומין דשם גם אם נתן ביום טוב כליו במתנה אסור למקבל מתנה להוליקם יותר מרגלי הבעלים שקנו שביתה אצלם אף שעכשיו אינו ממונו עוד אבל ברבית דלא אסרה תורה רק ליתן ממונו ברבית ואם נתן לגוי במתנה מותר לישראל להלוות מעות גוי ברבית אם כן האיסור תלוי בממונו דוקא וכיון דממונא לא בטל גם איסור רבית איכא.

נתיבות שלום (עמ' תעט, בשם ספר דברי דודים תרנ"ו) - כאשר החלו הבנקים להתפשט במדינת אשכנז הורה הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל דמותר ליקח הלוואה מהבנק אף שיש בו שותפות ישראל, משום שמעותיו של ישראל בטלות ברוב המעות של עכו"ם... נהי דהממון אינו בטל מכל מקום קדושת ישראל דבהאי ממונא שפיר בטלה בממון עכו"ם ונעשה כממון דעכו"ם דשרי להלוותו ברבית.

משנת רבית (ב, סק"ז) - דעת הגאון הרב משה פיינשטיין זצ"ל דאם יש אפילו לישראל אחד מניות בכמות גדולה שבעבור זה יש לו איזה דיעה בהנהלת הבנק שיש לאסור. [וע' בנתיבות שלום].